

ХУЛОСАИ

шурои диссертатсионии 6D.КОА-010-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (Ph.D) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D 060600 “Химия” (6D 060603 - Химияи органикӣ).

(Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023 №295)

Парвандаи атестатсионии №09

Қарори шурои диссертатсионӣ аз 24 - уми апрели соли 2025 №09

Барои сазовор донистани Шарипов Фирдавс Нуралиевич, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (Ph.D) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D 060600 “Химия” (6D 060603 - Химияи органикӣ).

Диссертатсия дар мавзӯи: **«Модификатсияи ҳосилаҳои нитрогендори глитсерол, диглитсерол ва имконияти истифодабарии онҳо дар синтези органикӣ»** барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (Ph.D) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D 060600 “Химия” (6D 060603 - Химияи органикӣ), ба ҳимоя 24.04.2025 қабул карда шуд, протоколи №09 аз шурои диссертатсионии 6D.КОА-010-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Суроға: 734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17., 05.07.2024, №218/шд.

Довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ Шарипов Фирдавс Нуралиевич 19-уми октябри соли 1994 дар ноҳияи Фархори вилояти Хатлон, дар оилаи коргар таваллуд шудааст.

Соли 2017 ба зинаи магистратура дар кафедраи химияи органикии факултети химия, ДМТ дохил шуда, соли 2019 онро хатм намудааст.

Бо фармоиши ректори Донишгоҳ аз 10.10.2019 таҳти № 438-05 ба ҳайси докторанти доктори фалсафа (Ph.D) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D 060600 “Химия” (6D 060603 - Химияи органикӣ) дохил шуда ва бо фармоиши ректори Донишгоҳ аз 19.08.2022 таҳти № 252-05 зинаи докторантураи Донишгоҳро хатм кардааст.

Аз соли 2021 то соли 2023 дар вазифаи мутахассиси пешбари илм дар озмоишгоҳи «Маркази таҳлил ва ташҳиси мавод - нанотехнология» -и Институти илмию таҳқиқотии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва аз соли 2023 то инҷониб ба ҳайси мудири озмоишгоҳи мазкур фаъолият намуда истодааст.

Диссертатсия дар озмоишгоҳи “Химияи глицерин”- и Институти илмию таҳқиқоти ДМТ иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: -доктори илмҳои химия, профессор, муовини ректор оид ба илми Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ Рачабзода Сирочиддин Икром мебошад.

Муқарризони расмӣ:

1. Раҳмонов Раҳмон Охонвич – доктори илмҳои химия, муовини директори Институти химия ба номи В.И. Никитини Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон;

2. Муродзода Диловар Сайфулло – номзади илмҳои химия, декани факултети илмҳои табиӣ Донишгоҳи Славиянии Россия ва Тоҷикистон, ба диссертатсия тақризи мусбат доданд.

Муассисан пешбар: Муассисаи давлатии таълими «Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуали ибни Сино» дар хулосаи додашудаи мусбати худ, ки аз тарафи **Қиматзода Р.С.**-номзади илмҳои химия, дотсент, мудири кафедраи химияи биоорганикӣ ва физколлоидии донишгоҳи мазкур, (эксперт) ва дотсенти кафедраи мазкур, доктори илмҳои химия **Файзилов И.У.** имзо шудааст ва аз ҷониби сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси Муассисаи давлатии таълими «Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуали ибни Сино», н.и.т. **Сафарзода Б.И.** тасдиқ шуда, қайд шудааст, ки аз ҷониби доғалаби дараҷаи илмӣ 18 мақола нашр гардидааст, аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои тавсиянамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 14 мақола дар маводи конференсияҳои илмию амалии Байналмилалӣ ва Ҷумҳуриявӣ нашр шудааст. Инчунин 1 нахустпатент гирифта шуд. Интишороти унвонҷӯ нуктаҳои асосӣ, натиҷа ва мазмуни диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро нишон медиҳад.

Диссертатсияи Шарипов Фирдавс Нуралиевич дар мавзӯи: «**Модификатсияи ҳосилаҳои нитрогендори глицерол, диглицерол ва имконияти истифодабарии онҳо дар синтези органикӣ**» аз рӯи навгонии илмӣ, муҳраиҷат ва аҳамияти назариявӣ ва амалӣ доштани сазовори баҳои мусбат буда, ба бандҳои 10-12, 67 ва 69 - и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, таҳти №295 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад. Дар тақризи дарҷ гардидааст, ки диссертатсияи пешниҳодшуда қори илмии ба итмом расида буда аз нигоҳи сохтор ва мундариҷа қомил аст. Нуктаҳои илмӣ ва натиҷаҳои

диссертатсия саҳеҳ ва асоснок буда, ба ихтисоси 6D 060600 “Химия” (6D 060603 - Химияи органикӣ), мувофиқат мекунад ва таҳқиқоти анҷомёфта махсуб гардида, ҷавобгӯ ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои химия мебошад.

Номгӯи муҳимтарин қорҳои илмӣ моҳияти диссертатсияро инъикоскунанда ба таври зайл аст:

[1-М]. Шарипов Ф.Н., Синтез 6-фторо-7-метил-2-(7-метил-5-оксо-5Н-1,3,4-тиадиазол [3,2-а] пиримидин-2-илсульфид)- 1,3,4-тиадиазол [3,2-а] пиримидин-5-она. / Ф.Н. Шарипов, С.И. Раджабов, С.С. Саидов// Паёми Филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В.Ломоносов дар шаҳри Душанбе. Бахши илмҳои табиӣ. ISSN 2709-6238/ Том 1, №4 (27). Душанбе, 2022. - С. 69-74.

[2-М]. Шарипов Ф.Н., Модификатсияи диглитсерол бо атсеталҳо, кеталҳои ди- ва полиолҳо/ Ф.Н. Шарипов, С.И. Раджабзода, М.С. Икромов// Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои табиӣ. ISSN 2413-452X/ №3. Душанбе, 2024. - С. 203-212.

[3-М]. Шарипов Ф.Н., Синтез некоторых ди- и триэфиров глицерола. / Ф.Н. Шарипов, С.И. Раджабов, М.С. Икромов // Паёми Филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В.Ломоносов дар шаҳри Душанбе. Бахши илмҳои табиӣ. ISSN 2709-6238/, №3 (41). Душанбе, 2024. - С. 69-74.

[4-М]. Шарипов Ф.Н., Модификатсияи дихлоросиклопропанҳо ва диглитсерол/Ф.Н. Шарипов, М.С. Икромов Р.А. Олимзода, С.И. Раджабзода// Паёми Донишгоҳи давлатии Данғара. Бахши илмҳои табиӣ. ISSN 2410-4221, №2 (28). Данғара, 2024. -С. 72-84.

Нахустпатент:

[5-М]. Раджабзода С.И., Шарипов Ф.Н., Исмоилзода С.С., Аловиддинзода Р.А., Саидова Ш.И. 1,5-дифенил-3,7 диметиленпергидрооксини дорои фаъолияти зиддибактериявӣ, Заявка №2301782, на изобретение выдан малый патент 1272ТJ. СБП (2021): С07D203/02; А31Р 1/04, зарегистрирован в Государственном реестре изобретений Республик Таджикистан 17 января 2023 г. -Душанбе, 2023.

Ба диссертатсия ва автореферат тақризҳо ворид шуданд: доктори илмҳои биология, профессор, ноиби президент-раиси Шӯъбаи илмҳои биологияи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Мирзораҳимзода Ақобир Карим, тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст, доктори илмҳои тиб, сарҳодими илмӣ лабораторияи фармакологияи Институти химия ба номи В.И.

Никитини Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Раҳимов Исматулло Фатхуллоевич, тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст, доктори илмҳои фарматсевтӣ, профессори кафедраи химияи фарматсевтӣ ва идораву иқтисодиёти фарматсевтии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Саидов Нарзулло Бобоевич тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст, номзоди илмҳои химия, дотсент, мудири кафедраи химияи органикӣ ва биологии факултети химияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни Гулов Тоир Ёрович доир ба дастоварду комёбиҳои муаллифи рисола андешахояшро ибраз намуда, тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст, номзоди илмҳои химия, дотсент, ходими пешбари илмӣ озмоишгоҳи синтези органикии Институти химияи ба номи В.И. Никитини Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Абдуллаев Тохир Ҳасанбаевич тақриз мусбат арзёбӣ гардидааст.

Ҳамаи тақризҳо мусбат буда, дар баробари муайян кардани баъзе эроду нуқсонҳои автореферати диссертатсия, муҳимияти ҷанбаҳои назариявӣ амалӣ, навоарӣ ва дастовардҳои илмӣ муаллифи диссертатсияро таъкид кардаанд.

Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевосита дар соҳаи химияи органикӣ буда, дар қорҳои илмӣ таҳқиқотӣ ғаъолона иштирок карда, дар ин самт мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки мазмун ва муҳтавои онҳо ба диссертатсияи мазкур наздикӣ дорад. Муассисаи пешбар яке аз бонуфузтарин муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор рафта, бо мутахассисони варзидаи худ дар самти таҳқиқи таҳлили масоили химияи органикӣ хеле маъруф гардидаанд.

Шурои диссертатсионӣ қайд мекунад, ки аз тарафи довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ Шарипов Фирдавс Нуралиевич дар асоси иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ дар мавзӯи **«Модификатсияи ҳосилаҳои нитрогендори глицерол, диглицерол ва имконияти истифодабарии онҳо дар синтези органикӣ»** як қатор масъалаҳо қоркард шуд: ҳосилаҳои атсеталҳои нави хаттии моно-, ди- ва бисёр ивазшавандаи ҳалқагӣ синтез ва модификатсия карда шуданд; шароитҳои оптималии синтези ҳосилаҳои атсеталҳои нави хаттии моно-, ди- ва бисёр ивазшавандаи ҳалқагӣ дарёфт карда шуданд; бори аввал усули қулай, самарабахш ва дастрас оид ба синтези 2,3-диметоксидихлорсиклопропанҳо пешниҳод карда шуд, ки дар асоси онҳо якқатор атсеталҳои моно-, ди-, бисёр ивазшаванда, аз ҷумла диҳлорсиклопропанҳои глицерол, диглицерол ва ҳосилаҳои нитрогендори онҳо ба даст оварда шуданд; рафтор, таркиб ва сохти

ҳосилаҳои атсеталҳои нави хаттии моно-, ди-, бисёр ивазшавандаи халкагӣ, глитсерол ва диглитсерол дар зери таъсири зарбаи электронӣ омӯхта шуданд; сохти ҳосилаҳои нитрогендори глитсерол ва диглитсерол муқаррар карда шуда, ҳолати конформатсиявии онҳо ошкор карда шуд.

Пешниҳод шудааст, ки натиҷаҳои бадастомада дар раванди таълим дар кафедраи химияи органикии факултети химияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ҳангоми хондани курсҳои махсус, иҷрои корҳои курсӣ, дипломӣ ва илмӣ-таҳқиқотӣ татбиқ гардида, донишҷӯён, аспирантон ва унвонҷӯён натиҷаҳои кори мазкурро мавриди истифода қарор дода метавонанд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқ бо он асоснок карда шудааст, ки: дар асоси таҳқиқотҳои ба даст оварда шуда натиҷаҳои аниқ ва саҳеҳи киматҳои эксперименталӣ муайян карда шудааст; муқоисаи натиҷаҳо бо натиҷаҳои дар адабиёт овардашуда, асоснок карда шудааст; саҳеҳии қонуниятҳои назариявии муқарраршуда ва хулосаҳои асосии кори диссертатсионӣ бо асосҳои химияи органикӣ асоснок карда шудааст; пайвастаҳои синтез ва модификатсияшуда бо методҳои физикӣ-химиявӣ аз қабيلي хроматографияи баланд эффе́кт, спектри массавӣ, резонанси магнитии ядрои, резонанси магнитии протонӣ, таҳлили элементӣ ва таносуби моддаҳои боҳамтаъсиркунанда, илман исбот ва асоснок карда шудааст.

Аҳамияти натиҷаҳои ба дастовардан докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар амалия чунин тасдиқ карда мешавад, ки: методи синтез ва модификатсияи ҳосилаҳои атсеталҳои моно-, ди-, ва бисёр ивазшаванда, аз ҷумла дихлорсиклопропанҳои глитсерол, диглитсерол ҳосилаҳои нитрогендори онҳо коркард шуда ва қобилияти реаксионии онҳо муайян карда шудааст; омӯзиши қобилияти реаксионии ҳосилаҳои атсеталҳои моно-, ди-, бисёривазшаванда ва дихлорсиклопропанҳо муайян карда шудааст; рафтори ҳосилаҳои нави атсеталҳои моно-, ди- ва бисёривазшаванда зери таъсири гурӯҳҳои OH , NH_2 ва COOH муқаррар карда шудааст; маҳсули нисбатан дастрас ва арзон дар асоси атсеталҳои моно-, ди-, бисёривазшавандаи дорои боқимондаи гурӯҳҳои OH , NH_2 ва COOH ба даст оварда шудааст; таҳияи ҳосилаҳои нави атсеталҳои моно-, ди- ва бисёривазшаванда ҳамчун реагенти нави химиявӣ дар синтези маҳини органикӣ тавсия карда шуд; ҳосиятҳои фаъолнокии биологӣ ҳосилаҳои атсеталҳои моно-, ди-, бисёривазшаванда, дихлорсиклопропанҳо, глитсерол ва диглитсерол, ки дорои хусусиятҳои ситотоксикӣ,

зиддимикробӣ, антиоксидантӣ ва гербисидиро доранд ошкор карда шудааст.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки маълумотҳои бадастомада бо усулҳои замонавии физикӣ-химиявии таҳқиқот, коркарди омории натиҷаҳо таъмин ва асоснок карда шуд. Барои муайян намудани сифатан ва миқдоран таркиби массаи реаксионӣ аз усулҳои зерини таҳлил истифода кардем: хроматографияи газӣ-моеъ (дар таҷҳизоти «Кристалл 2000»), спектроскопияи массавӣ (дар таҷҳизоти «Хроматэк-Кристалл 5000М» бо информатсияи NIST 2012), РМЯ-спектрометрия (дар таҷҳизоти «Bruker AM-500» бо басомади қорӣи 500 ва 125 МГц).

Саҳми шахсии докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ: таҳқиқот аз ҷустуҷӯ, таҳлил ва ҷамъбасти маълумоти илмӣ оид ба коркарди методикаи синтез, модификатсияи атсеталҳои моно-, ди-, бисёр ивазшаванда, аз ҷумла дихлорсиклопропанҳои глитсерол, диглитсерол ва ҳосилаҳои нитрогендори онҳо иборат буд. Докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ экспериментҳои дар диссертатсия овардашударо мустақилона иҷро намуда, пайвастаҳои ниҳоиро ҷудо ва тоза намудааст. Таркиб, сохти ҳосилаҳои атсеталҳои нави хаттии моно-, ди-, бисёр ивазшавандаи ҳалкагиро дар зерӣ таъсири зарбаи электронӣ омӯхта, таносуби моддаҳои таъсиркунанда, инчунин қобилияти реаксионии онҳоро шарҳ додааст, тасдиқи қорҳоро дар конференсияҳои дараҷаҳои гуногун маъруза намуда, оид ба тайёр кардани нашрияҳо қорҳоро ба анҷом расонидааст. Таҳияи хулосаҳо ва талаботи асосии диссертатсияро мустақилона ба анҷом расонида саҳми ӯ 85 ғисадро дар бар мегирад.

Шурои диссертатсионӣ аз он хулосабарорӣ намуд, ки диссертатсияи пешниҳодшуда: қори илмии ба анҷом расонидашуда буда, аз ҷиҳати мазмун ва мундариҷа ба ихтисоси 6D 060600 “Химия” (6D 060603 - Химияи органикӣ) мувофиқат намуда, ба талаботи бандҳои 67 ва 69-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (доктент, профессор)»-и Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, тахти №295 тасдиқ шудааст, қомилан мувофиқат мекунад.

Дар маҷлиси 24.04.2025, протоколи №09 шурои диссертатсионӣ қарори сазовор донистани Шарипов Фирдавс Нуралиевичро бо дараҷаи илмии доктори фалсафа (Ph.D) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D 060600 “Химия” (6D 060603 - Химияи органикӣ) қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ аз шумораи умумии 16 нафар аъзои шурои диссертатсионӣ 13 нафар иштирок доштанд, аз ҷумла докторони илм 12 нафар, (4 нафар доктори илм аз рӯи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда).

Овоз доданд: тарафдор - 13 нафар, муқобил - нест, бюллетенҳои беэътибор - нест.

Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои химия, профессор

Раҳимова М.

Котиби илмӣ
шурои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои химия

Бекназарова Н.С.

24.04.2025